

Gustav Vigeland

Ballu čuožžu soffás

Gustav Vigeland, Rettsel, 1892. Foto: Anmar Bjørgli

Bagadus oahpahedjiide ja gaskkustedjiide

Ávžžuhuvvo atnint bagadua ovttas čájáhushihppagiin ja buot dieđuiguin mat leat leat čájáhusa neahttasiiddus.

ÁLGU

Miehtá iežas 50 jagi guhkku dáiddárvuodas guorahalai Gustav Vigeland olbmo dilalašvuoda. Su eallindoaimma, Vigelandsparken Oslos, čeahkkáigeassá dan ruovttoluottaboahtti dáhtu guorahallat nyánsaid das mii lea leat olmmoš. Bázzepárka lea sihke vuollegáš ja fámolaš historjjáiguin eallima smávva ja stuorra čálbmerávkalemiid birra.

2019:s lea 150 jagi vássan dan rájes go Gustav Vigeland (1869–1943) riegádii, ja dan oktavuodas presenterejuvvo johttičájáhus «Gustav Vigeland. Ballu lea soffás». Olbmot besset vásihit beali Norgga beakkáneamos bázzeráhkadeaddjis mii ii leat nu dovddus. Čoakkáldat ovddasta almmatge su dáiddárvuoda, earret eará danne og dat guoskkaha fáttáid main Vigeland álo beroštii dan rájes go lei hui nuorra: Olbmuid gaskavuodát ja min dovdoeallin .

Daiguin guoira, guhkes gosii rášis rupmašiiguin lea čielga erohus hápmemis dan ektui maid dovdat Vigelandsparkenis. Eallinnávcca ja fámolašvuoda sadjái, deattuhuvvo 1890-jagiid bargguin olbmo soardevašvuoda, oktovuoda, ja vierisvuodadovdu.

ČÁJÁHUSA BIRA

Čájáhusas leat 21 bácci, 15 bronsas ja guhtta gipsas. Eanas bronsabáccit leat ráhkaduvvon árrat Vigelánda dáiddárvuodas, eanas gaskkal 1892 ja 1903. Guokte bronsabácci ja dat guhtta gipsabarggu leat ilbman manjit áigodagas, ráhkaduvvon gaskal 1917 ja 1929.

Čájáhusain bovdejuvvojit olbmot reflekteret Vigelánda mávssolašvuoda ja relevánssa odne, ja guoskkahit eksistensiála fáttáid nugo oktovuoda, ráfehisuoda, áibbašeami ja

olggobealvuoda. Bargguin seaguhuvvo melankolijja, soardevašvuhta, ja ballu hilgojuvvot fámoheavvuodain ja doaivvuhisvuodain. Maid mitalit Vigelandda báccit váttisvuodaid birra leat olmmožin, maiddái min áiggis? Ja maid sáhtta oahppat iežas go deaivida daid?

Čájáhus lea hábmejuvvon vai sáhtta ráhkadit deaivvadeami ja oktavuoda gaskal min iežamet áiggi ja Vigelandda dáidaga. Čájáhussii čadnon gaskkusteapmi ja čájáhusa designa, galget láhččit vai sáhtta muosahit juoda mii lea áiggeheapmi Vigelandad bargguin. Olbmot deaividit golmma «scenain»:

- stuvvábiras
- oadđinlatnja
- gievkkanbeavdi

Okta Vigelandda-báccii lea biddjon iešguhtetge lávdái. Dainna lágiin ráhkaduvvojit ođđa historjját ja konteavsttat bácciiide. Leat miellalágit bácciin, muhto dat maid mii leat dahkan dás, lea maiddái ráhkadit miellalágit *bácciid birra*. Movt váikkuha dat historjjáide mat sáhttet leat motiivvas?

Golmma seainnis leat Vigelandda báccit biddjojuvvon govaide ovddabeallái, mat čájehit urbána elemeanttaid nugo asfálta, muvra ja betonja. Maiddái dat lea juoga mii dahkkojuvvo addin dihte bácciiide ođđa konteavsttaid. Čájáhusas lea dasa lassin «bácegárdi» mii lea juoga eambo árbovirolaš. Ulbmil čájáhusa designain lea leamaš ráhkadit lotnolasat «dábálaš» vugiid čájehit bácciid (juolgi), ja vuorddekahtes čájehanvugiid (viessogálvvuid ja govvaduođážiid).

Ulbmil čájáhusain:

- Oažžut ohppiid smiehttat Vigelandda bácciid dovdisdoalu birra. Guđe láhkái mitalit dat min birra? Identifiseret go mii dainguin? Manne / manne ii?
- Oažžut ohppiid smiehttat Vigelandda áiggi ja iežaset áiggi sullásašvuodaid ja erohusaid birra
- Oaččuhit lagásvuoda bácciiide iešguđetlágan gaskkustanvugiiguin (ságastallanhárjehusat, geahččanhárjehusat, juolgehárjehusat, čállinworkshop Geahča dieđuid vulobealde.)
- Dovdiidit Gustav Vigelandda dáiddalašvuhtii
- Vásihit ovdanbuktiimiid ja ovdanbuktit

GASKKUSTEAPMI

Gaskkusteapmi čadnon čájáhussii deattuha ságastallama ja gulahallama. Oahppit galget movttiidahttot iešheanaláččat guorahallat bácciid ja daid sisdoalu birra geahččamiin, gullamiin ja iežaset ságastallamiin. Iešguđetlágan vugiiguin lea ulbmil ahte galgá šaddat lagasvuhta ja indentifikašuvdna motiivvaide.

Vulobealde gávnnaat evttohusaid iešguđetlágan gaskkustanideaide maid sáhtta geavahit skuvlaluohkáide. Loahpas lea listu mas leat evttohusat fáttáide maid sáhtta digastallat.

ASKKUSTANDOAIMMAT:

OTNÁ LÁVDDIT

Mital ohppiide ahte sii galget leat fárus veahá eahpedábáláš dáiddačájáhusas. Ii leat namalassii nu dávjá ahte vásihat ahte boares dáidda biddjo lávddiide nugo dán čájáhusas. Mital oanahaččat mii galgá dáhpáhuvvat, ja mital ahte dii galgabehtet hupmat dovduid ja dáidaga birra.

Oahppit čohkkedit dan vuosttaš lávddi ovddabeallái mii lea Gustav Vigelandda *ballu* (1892). Jeara ohppiin maid sii oidnet; oaččo sin čilget lávddi birra. Muhtumat fokuserejit báccii, earát fas soitet namuhit ahte sis lea seamma soffá dahje čuovga ruovttus. Lea deaŋalaš ahte oahppit ožžot sáni saji árrat. Ná šadda oadjebasvuhta ahte dat lea báiki gos sin oaivilat ja jurdagat leat deaŋalaččat ja bures boahpin. Seammás čájehat vuordamuša ohppiide oassálastit.

Lea dasto gaskkusteaddji bargu geavahit dan maid oahppit lohket, viidáseappot ságastallamiin. Mii sáhtta leat dáhpáhuvvon? Maid sáhtta muorra mii birastahtta su, ovddastit? Soaittát don gaskkusteaddjin sáhttit addit oanehis analysa báccis? Dainna lágiin sáhtat addi ohppiide «fakkiid» maid sáhttet atnit viidáseappot go deaividit čájáhusain. Geahččal geavahit ohppiid vásáhusaid. Sáhtta go oktage čilget mo lea go ballá? Jus galggašedje gaskkustit dain rupmašinniset, movt livčcii dalle oaidnit? Livččii go leamaš huikkas, dahje eambo gokčojuvvon posituvra?

Mannet viidáseappot nuppi lávdái. Dás deaividit oahppit Vigelandda *dievdu ja nisson*, «*dja*» (1898). Gearddu seamma hárjehusa. Maid sii oidnet?

Dat báccii lea eanas albmá siskkáldas ráfehivvuoda birra. Lea juoga mii goziha su, muhto eat dieđe mii. Son ii soaitte iešge diehtit dan. Su ámadadju ii dovddat maidege (lea galmmas), muhto orru dattetge leame oalle heajos mielas ja áhkiduššame. Albmá oktovuodadovdu nannejuvvo dainna lágiin ahte Vigeland lea bidjan su nissonolbmá báldii gii oadđá. Son ii oassálastte dasa mii dáhpáhuvvá, ja dainna lágiin stuorra gaska dan guovttii olbmá gaskka. Mii lea dáhpáhuvvon? Ožžot go muhtun assosiašuvnnaid? Makkár dovduid oaivvildit albmás leat?

Maŋemus lávddis deaividit oahppit gievkkanbevddiin mas leat guokte stuolu. Beavddis čuožžu *dievdu ja nisson*, «*Guorahalli*» (1898 eller 1899). Hárjehusat geardduhuvvo dás, muhto veahá stuorát perspektiivvas. Oahppit leat dál oaidnán golbma lávddi mas leat boarráset báccit ja ođđa viessogálvvuot. Movt vásihit sii danlágan lárveráhkademiid? Movt váikkuha dat bácciid áddemii? Dát hárjehusat movttiidahtta ohppiid buktit iežaset árvoštallamiid dasa maid oidnet. Dás loktejuvvot čalmmat veahá eret ieš bácciin ja daid dovdisdoalus.

BÁCCEGÁRDI

Bargu: Nammahárjehusat – Ráhkadit iežat nama

Gustav Vigeland áttii hárvu láidesteadji namaid dáidagiiddis.

Báccegárddi leat rátnui biddjojuvvon golbma báccii main leat dievdo-nissonmotiivvat main buohkain leat álkis namat nugo «nisson ja dievdu». Dat lea juoga maid Vigeland dagai vai báccit eai lohkkaduvvo ovfta muitalussii, muhto baicca rahpat eanet dulkomiidda ja muitalusaide.

Dan barggus galget oahppit hárhjehallat geaččat ja dulkot bácciid sisdoalu. Álggahan dihte proseassaid mannet oahppit oktii guovttis ja guovttis hubmat ovfta báccii birra dan golbmasis. Fuolat ahte buohkat eai háleš dan seamma báccii birra. Dasto ožžot sii guokte minuhta čállit molssaevttolaš nama dasa. Sáhttet leat okta dahje olu namat. Gaskkusteadđji vällje ohppiid geat besset ovdanbuktit nama maid leat bidjan (dat biddjojuvvojit etikeahttadoalanii juolggis), ja bivdá sin čilget jurdaga duogáža. Manñil go dat oahppit leat ovdanbukttán namaid, váldde oanehis vuoru gos buohkat besset lohkat namaid maid leat bidjan. Dainna lágiin hárhjehallet sii moanat dásis oaidnit ja dulkot dáidaga. Sihke hupmanhárhjehus ja nammabidjanhárhjehus veahkehit rahpasit bácciid sisdollui. Oahppit ožžot vejolašvuoda ovdanbuktit iežaset dulkoma dáidagis.

Bargu hárhjeha maiddái ohppiid fuomášit juoidá deatalačča Vigelandda dáidagis, namalassii ahte son beroštii eambo ráji alde dovdduin, mii mearkaša eahpečielga dovddui (dat garra dovddut maid lea álki dulkot, leat olu vátnábut). Okta báccii sáhtta danne vásihuvvot áhkidin, hilgumin, jedđehusan ja ovddasmorašin seamma áiggis. Lahkoneapmi lea välljejuvvon oaidnin dihte galle iešguđetlágan dovddu oahppit sáhttet fuomášit bácciin.

Bargobihtta B: Drámahárhjehus – Manlágan hápmi lea dovdduin?
Juoga mii lea miellagiddevaš Vigelandda bácciin lea movt dat fysalaš rupmašat muitalit juoidá siskkáldas dovdoeallima birra. Dat manifesterejuvvo bácciid lihkademiin, guoskkahemiin, geahčastagaigun ja oktavuodáváldimiin guhtet guimmineaset.

Dan hárhjehussii geavahuvvo guoros juolgi mii čuovvu čájáhusa. Juolgi lea elemeanta maid sáhtta váldit eret čájáhusas dahje bidjat čájáhusii dárbbu mielde. Dat galgá leat fárus čájáhusas go geavahuvvo gaskkusteamái.

Čále iešguhtetge dovddu báberlihpuide. Molsso gaskal čielga dovdduid nugo suhttu, illu ja ballu ja eanet váddát dovdduid nugo melankolijja, oktovuohhta, eahpesihkarvuohhta, hilgun jna. Oahppit mannet guovttis ja guovttis oktii ja geahččalit drámatiseret dovdduid guhtet guoibmáseaset.

Dasto mannet eaktodáhtolaš oahppit juolggi ala ja drámatiseretit dovdduid earáide joavkkus. Movttiidahte mielohppiid buktit responsa. Háleštehpēt iešguhtetge dovdduid dovdaheami birra. Dat ahte, dovddut mat leat abstrákta, bohtet ovdan rupmaša bokte, lea iešalddis miellagiddevaš háleštanfáddá.

Dat hárhjehus lea eambo stoahkki vuohki lahkonaddat Vigelandda bácciid. Dás sáhttet oahppit ánnas geavahit mobiillaideaset govvet guhtet guimmiideaset (čielggat dan joavkkuin dahje

oahpaheddjiin geas lea ovddasvástáduš). Jus čájehabáikkis lea polaroidkamera, sáhtta ánnas dan geavahit govvet ohppiid. Oahppit ožžot govaid fárrui ruoktot.

Bargobihtta C: Ságestallanhárhjehus – Mii lea dáhpáhuvvan? Ja mii boahá dáhpáhuvvat?

Gustav Vigelands báccit čájehit galmmihuvvon čalbmeravkaleami. Dat sáhttet čájehit dili dahje miellalági. Dán ságestallanhárhjehus mannet oahppit oktii guovttis ja guovttis. Sii välljejit báccii čájáhusas man birra háliidit hupmat. Sii galget gažaldagaid «Mii lea dáhpáhuvvan?» ja «Mii boahá dáhpáhuvvat?» vuodul ráhkadit historjjáid main leat báccit vuodđun.

Don gii leat gaskkusteadđji välljet dasto soapmasiid geat muitalit historjjáideaset. Dainna ságestallanhárhjehusain hárhjehallet oahppit guorahallat ja studeret Vigelanda dáidaga seammás go besset atnit iežaset kreativitehta ja čiekŋundáiddu ráhkadit iežaset sisdoalu.

GUHKIT GASKKUSTANHOIDU

ČÁLLINBARGOBÁDJI

Dat hárhjehus gáibida guhkit plánenáiggi ja oahpaheadđji ferte eambo searvat. Čállinbargobáđji sáhtta bistit badjel guokte diimmu čájáhusbáikkis, dahje leat doaimma maid oahpaheadđjit dahket ovttas ohppiiguin galledeami manñil.

Čállinbargobáđjis ožžot oahppit vejolašvuoda movttiidahttot Vigelandda dáidagiin ja ieža buktit ovdan sániiguin. Čállinhárhjehus sáhtta leat hástaleadđji danne go muhtumat liikojit čállit, earát eai. Bija lasá vuollegažžan ja divtte ohppiid iežaset välljet hámi. Sii sáhttet ovdamearkka dihte välljet čállit divtta, reivve dahje smávva noveallaža.

LÁIRÁDUDDJOHAT

Dat doaimma evttohuvvo daidda čájáhusbáikkiide main leat rusttegat čađahit láiráduddjohaga. Dat ferte dáhkot eará lanjas og čájáhusas. Doaimma ii gáibit boaldinuvvna. Sáhtta bures geavahit ruškes terrakotta dahje ránes áibmobuošsudahtti láirrá. Oahppit ráhkadit unnit bácciid, 10 gitta 15 cm alu.

Doaimma gáibida 90 minuhta ja álgáhuvvo 45-minuhta oahpistemiin mas leat vällju gaskkustandoaimmat. Dasto 45 minuhta láiráduddjohat, mas oahppit ožžot doaimman rahkadit figuratiiva báccii mii čájeha dovddu. Lea sin duohken välljejit gor ráhkadit ámadaju dahje olles rupmaša, Ja oahppit välljejit ieža guđe dovddu dahje «miellalági» áigot gaskkustit.

Ovdal dan doaimma ferte oahpaheadđji ovdagihtii addit dieđu ahte oahppit fertetit váldit fárrui bovssaid alcceseaset (lákcajekŋabovssa dahje biebmobovssa), vai sáhttet váldit fárrui láirábácciid ruoktot ovttat manu. Oahpaheadđji sáhtta ávžžuhit ráhkadit mini-čájáhusaid luohkkálanjas / skuvllas ohppiid bácciiiguin.

EVTTOHUS DIHTO FÁTTÁIDE DAHJE DOAHPAGIIDDA MAID SÁHTTÁ DIGAŠTALLAT:

OKTVUOHTA lea dávjá sátni mii lea negatiivvalaččat láddejuvvon, muhto sáttá go maiddá leat buorre? Mii lea erohus iešválljejuvvon oktovuodas ja eaktodáhtolaš oktovuodas?

Čielga dáiddahistorjjálaččat sáhtta digáštallat erohusa gaskal oktovuodas romantihkas ja oktovuodas nugo boahtá ovdan Vigelandda áiggis.

BUOT OLBMUIDE GUOSKI – maid dat mearkaša? Mii oaivvilduvvo dainna ahte juoga lea áiggeheapmi?

VIERISINDAHKKOJUPMI – maid dat mearkaša? Dat ahte dovdat iežas vierisin lea dávjá váilevaš gullevašvuohta. Sáhtta dovdat iežas vierisin sihke individan ja joavkun. Sáhttet go oahppit buktit ovdamearkkaid dakkár scenariode mat sisttisdoallet vierisvuodadovdu dahje olggobealvuoda? Digaštallet omd. dihte boahtima ođđa riikkii, leat earálgan skuvlašilljus, seksuálalaš gessoma dahje identitehta dihte. Vigelandda áiggis lei garra vierisvuodadovdu čadnojuvvon servodaga mearehis rievdamiidda, gávpogiid ceggemii ja teknologalaš ovdáneapmái. Mat sullásavuodat gávdnojit min iežamet áiggis? Leatgo ohppiin ovdamearkkat dasa mii sáhtta sin oažžut ovdan iežaset vierisin?

EMPATIJA – maid mearkaša empatiija? Manne gehččojuvvo dat leat deatálaš olbmuid gaskavuoda iešvuohtan? Guđe láhkái lea Vigelanda dáidda empáhtalaš?

DÁIDDA OVDANBUKTINVOHKIN – juste dego filosofija ja luonddudieđa geahččala dáidda vástidit muhtun gažaldagaid main mii olbmot beroštit. Dáidda lea viggamuš áddet ja dulkot máilmmi. Makkár oainnut leat ohppiin dasa?

SOHKABEALROLLAT/IDEÁLAT JA RUMAŠ – Dain vállju bácciin lea dávjá dievdu gii gillá eanemus; son dárbbabaš jeddehusa, lea sorron iežas jurdagiidda dahje ballá guđđojuvvot. Rupmašat leat rašit ja guoirasaš. Fysalaččat gievreras ja persovnnalaččat stádis ja oadjebas dievdduid sadjá leat Vigelandda dievdofiguvrrat dás geahnoheamit, soardevaččat, ja dárbbabaš eaddjit. Digaštala mo rupmašis leat sáttasátni ja dieđut dan birra geat mii leat, háliidit leat jna.

ALASVUOHTA – manne leat sii alas? Vigeland háliidii ráhkadit áiggehis bácciid iige háliidan čatnat daid áigái ja báikái biktasiiguin. Digaštala dan ja alasvuoda geavaheami dáiddahistorjjás.

MYTOLOGIJA (ORFEUS JA EVRYDIKE) – Vigelanda beroštii mánnán juo mytologiijas. Rávis olmmožin dajai son ahte lea dat lei dat mii lea buot olbmuide guoski mas son beroštii. Muital myhta (cukcasa) Orfeusa ja Evrydike birra ja digáštallet myhta buot olbmuide guoski dieđu birra.

SOARDEVAŠVUOHTA – maid mearkaša soardevašvuohta? Leago mihkkege massit go lea soardevaš? Leago mihkkege vuoitit? Fabulere.

BARGGUT OVDAL JA MAŊŊJIL

- Ávžžuhuvvo ahte oahpaheaddji ráhkkanan ovdal galledeami. Muhtumat dain bargguin heivejit buoremusat bargat maŋŋil.
- lohkat Gustav Vigelandda birra
- studeret govaid su dáidagiin – ráhkaid govva govvačoakkáldaga smávva teavstaiguin govaide
- tevdnenbarggut – tevdnet «Monolihta» dahje eará dovddus dáidaga maid Vigeland lea ráhkadan
- ráhkadit smávva bácciid láirrás
- ráhkadit álkis áigelinjá Gustav Vigelandda eallimis
- oahpaheaddjit dahje oahppit ráhkadit quiza Vigelandda eallima ja dáidaga birra
- joatkit ságastallamiid Vigelandda dáidaga birra
- jearahallan – ráhkadit vihtta gažaldaga mieloahppái gii áđdestallá ahte son lea Gustav Vigeland. Maid áiggošit diehtit?

GIRJJÁLAŠVUOĐALISTU

Tone Wikborg, *Gustav Vigeland: En biografi* (biografija) (Oslo: Gyldendal, 2001)

Guri Skuggen ja Trine Otte Bak Nielsen, *Billedhugger Gustav Vigelands Separat-Udstilling 1894* (bácceráhkadeaddji Gustav Vigelanda Sierra-Čájáhus) (Oslo: Vigeland-musea, 2008)

Trine Otte Bak Nielsen (red.), *Vigeland + Munch. Bak mytene (Myhtaid duogábealde)* (Oslo: Munchmuseet (Munchmusea) ja Mercatorfonds, 2016)

Lihku plánemii!

Áiggošit go juoidá diehtit? Válde oktavuoda gaskkustankurahtoriin Elin-Therese Aarseth, tlf. 98 61 47 99.

e-boasta: elin.therese.aarseth@kul.oslo.kommune.no